

УДК 339.54(477)

КОРОВАЙЧЕНКО Наталя,

к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин КНТЕУ

АНТИКРИЗОВА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Розглянуто проблему розширення міжнародних інтеграційних зв'язків України, альтернативних європейським, з метою диверсифікації ринків збуту та запобігання виникненню кризових явищ. Проаналізовано географічну та товарну структури зовнішньої торгівлі України, динаміку українського експорту. Визначено передумови укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю з окремими країнами та обґрунтовано доцільність укладення угод, таких як превентивного антикризового заходу на довгострокову перспективу.

Ключові слова: міжнародна економічна інтеграція, антикризові заходи, географічна структура експорту.

***Коровайченко Н. Антикризисная внешнеторговая политика Украины.** Рассмотрена проблема расширения международных интеграционных связей Украины, альтернативных европейским с целью диверсификации рынков сбыта и предотвращения возникновения кризисных явлений. Проанализированы географическая и товарная структуры внешней торговли Украины, динамика украинского экспорта. Определены предпосылки заключения двусторонних соглашений о свободной торговле с отдельными странами и обоснована целесообразность заключения таких соглашений, как превентивного антикризисного мероприятия на долгосрочную перспективу.*

Ключевые слова: международная экономическая интеграция, антикризисные меры, географическая структура экспорта.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української економіки відбувається реконфігурація структури її зовнішньоекономічних зв'язків у бік посилення ролі країн Заходу. Зусилля уряду щодо подальшого розвитку зовнішньої торгівлі, іноземного інвестування та поглиблення участі країни у процесі міжнародної економічної інтеграції спрямовані переважно на ЄС. Проте це не єдиний можливий напрямок економічної інтеграції для нашої країни.

Стійкі, стабільні зовнішньоекономічні зв'язки з якомога більшою диверсифікованою географічною структурою, по-перше, сприяють економічному розвитку країни, і, по-друге, дають змогу уникнути

катастрофічних наслідків у випадку настання кризи в економіці країни-партнера. До того ж небезпека залежності від одного ринку збуту або постачальника підтверджується практикою багатьох країн світу, в тому числі України.

Поглиблення міжнародної економічної інтеграції України шляхом укладення угод про вільну торгівлю якомога ширшого регіонального спектру дозволить підтримати диверсифікацію ринків збуту української продукції та у довгостроковій перспективі діятиме як захід з попередження виникнення кризових явищ у національній економіці.

Незважаючи на те, що нині Україна майже повністю орієнтована на Захід, серед країн Сходу теж є економічно вигідні партнери, щодо яких уже існують певні передумови для створення інтеграційних об'єднань рівня зони вільної торгівлі або для укладення преференційних торгових угод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі посилення участі України у процесі міжнародної економічної інтеграції присвячено велику кількість праць, зокрема таких науковців, як А. Мазаракі, Т. Мельник, В. Юхименко, О. Головачова, І. Приходько [1–3]. Проте дослідження переважно зосереджені на проблемі європейської інтеграції, а також розширення зовнішньоторговельних зв'язків з неєвропейськими країнами. Не приділено достатньої уваги можливостям укладення угод про вільну торгівлю та подальшої економічної інтеграції з останніми.

Такий підхід можна пояснити тим, що міжнародна економічна інтеграція має переважно регіональний характер, а однією з її передумов називають географічну близькість країн. Проте угоди про вільну торгівлю іноді вибиваються з цього правила, зокрема Китай має такі угоди з Перу та Швейцарією, Південна Корея – з ЄС та Колумбією тощо. Про можливість співпраці на багатосторонній основі свідчить договір про Транстихоокеанське партнерство – зону вільної торгівлі з 12 країн, окремі з яких розташовані на великій відстані одна від одної.

Метою дослідження є визначення напрямів поглиблення міжнародної економічної інтеграції України для посилення захисту від впливу зовнішніх кризових явищ, що передбачає виконання таких завдань: визначити країни, що є найбільшими імпортерами української продукції, з якими не укладено угод про вільну торгівлю; проаналізувати наявні протекціоністські заходи щодо української продукції, які застосовуються в цих країнах; визначити доцільність та можливості інтеграції.

Матеріали та методи. Методи системного аналізу та синтезу використано для визначення особливостей розвитку торговельно-економічних зв'язків України; абстрактно-логічний – для узагальнення існуючих тенденцій у протекціоністській політиці країн-імпортерів української продукції; математичної статистики – для визначення показників, що характеризують структуру та динаміку українського товарного експорту. Дослідження виконано на основі матеріалів міжнародних організацій (ООН, СОТ, ЮНКТАД), Державної служби

статистики України, міжурядових договорів з питань торгівлі між Україною та іншими країнами.

Результати дослідження. Згідно з теорією серед передумов міжнародної економічної інтеграції можна назвати близькість економічного розвитку країн, що інтегруються, їх географічну наближеність, наявність у них спільних економічних та інших проблем тощо. Економічними мотивами інтеграції часто стають подібність показників економічного розвитку, доходів, відкритість країн для прямих іноземних інвестицій та необхідність створення управлінських структур для координування дій за умов зростання економічної взаємозалежності.

Міжнародна економічна інтеграція має на меті використання можливостей ринку, зниження витрат на внутрішнє виробництво за рахунок збільшення масштабів виробництва, пошуків взаємних економічних взаємозв'язків. Взаємовигідні інтеграційні відносини формуються між державами з однаковими або подібними рівнями економічного розвитку, що об'єднуються з метою прискорення економічного розвитку. Економічну інтеграцію можна розглядати як спробу отримати більше вигод від вільного переміщення торговельних та інвестиційних потоків між країнами, додатково до тих, що доступні в межах інших інтеграційних угруповань [3, с. 11].

Наявність тривалого періоду і досвіду взаємної економічної співпраці країн перетворюється на одну з передумов міжнародної економічної інтеграції. З часом таке співробітництво може набувати різних форм, але, як показує практика, створення інтеграційних об'єднань починається зі спрощення та усунення бар'єрів у взаємній торгівлі, а найпершою формою економічної інтеграції є преференційна торгова угода або зона вільної торгівлі. Отже, економічна інтеграція виникає між тими країнами, де, передусім, мають місце тісні зовнішньоторговельні зв'язки. Найбільш повно взаємозв'язок між торгівлею та інтеграційним процесом дослідив Я. Вайнер, обґрунтувавши теорію митних союзів [4, с. 44–50].

За винятком ЄС та країн СНД у географічній структурі зовнішньої торгівлі України вирізняються й інші країни, з якими такі зв'язки розвиваються та закріплюються. Тривають переговорні процеси щодо укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною, державою Ізраїль. Водночас, не варто обмежуватись лише зазначеними країнами, оскільки перспективи для розширення участі України у міжнародній економічній інтеграції є набагато різноманітнішими.

Так, у структурі українського товарного експорту вирізняються Китай, Єгипет, Індія та Саудівська Аравія, частка яких станом на 2015 р. становить 6,3 %, 5,5 %, 3,8 % та 2 % відповідно. Крім того, в українському експорті послуг частка Єгипту, Індії та Китаю становить по 0,5 %. Це небагато, але український експорт послуг є більш диверсифікованим, ніж товарний, зокрема найбільша його частка (6,8 %) припадає на США [5].

Аналіз можливостей та доцільності укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю з цими країнами свідчить про таке.

У структурі товарного експорту до КНР переважають такі товарні групи (за Стандартною міжнародною торговельною класифікацією (СМТК): залізна руда і концентрати – 48,5 %, рослинні олії – 15,5 %, кукурудзяне немелене зерно – 10 % [6]. Оскільки вказані товарні групи є основними для українського експорту в цілому, необхідно досягти якомога більш спрощеного режиму торгівлі цією продукцією.

Ставки імпортного мита в Китаї на вказану продукцію суттєво відрізняються, зокрема, на залізну руду і концентрати становить 0 %, на кукурудзу – 65 % у рамках режиму найбільшого сприяння, якою захищено ринок продукції сільського господарства. Крім того, у 2016 р. китайським урядом встановлено квоту на ввезення 7,2 млн т кукурудзи, в рамках якої мито становить 1 % [7]. Хоча обсяг її експорту з України до Китаю у 2015 р. дорівнював лише 3,1 млн т, (90 % усього імпорту цієї культури на ринок КНР) існування такої квоти звужує можливості для подальшого нарощування обсягів. При цьому обмежувальним чинником у 2016 р. стала конкуренція з боку внутрішніх виробників. Збільшення посівів кукурудзи всередині країни призводить до скорочення її імпорту Китаєм [8], отже, за результатами поточного року слід очікувати зменшення його частки в товарному експорті з України. Основними зовнішніми конкурентами на китайському ринку для українських експортерів є компанії з Болгарії, РФ та США [9].

Можливості щодо експорту іншої продукції сільського господарства також обмежені через нетарифні бар'єри. Зокрема на імпорт зернових, крім тарифної квоти, встановлено також низку фітосанітарних та технічних бар'єрів. Для здійснення імпорту зерна в КНР необхідно мати фітосанітарний сертифікат [7]. Поряд з явними нетарифними бар'єрами використовуються і приховані, найбільш розповсюдженим з яких є державні закупівлі за регульованими цінами – захід, який фактично являє собою спосіб субсидування внутрішніх виробників.

Певні кроки у напрямку спрощення умов українського експорту зроблено 9 листопада 2012 р. між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Генеральною адміністрацією нагляду за якістю, інспекції та карантину КНР укладено Протокол фітосанітарних вимог щодо експорту кукурудзи з України [10]. Згідно з Протоколом Міністерство аграрної політики та продовольства зобов'язалося здійснювати контроль за якістю експортованої продукції та дотриманням встановлених Китаєм норм та стандартів щодо її зберігання та транспортування. Незважаючи на всю цінність укладення цього документа, який фактично відкрив китайський ринок для експорту кукурудзи, наразі у зв'язку з імпортозаміщувальною політикою КНР, цього недостатньо.

Таким чином, існує необхідність розширення номенклатури експорту сільськогосподарської продукції до КНР та спрощення умов її постачання. Доцільність посилення присутності українських компаній

на ринку цієї країни полягає у тому, що він є одним з найбільших ринків споживання агропродукції у світі, який у перспективі буде надалі збільшуватись у зв'язку зі зростанням обсягів споживання м'яса на внутрішньому ринку та необхідністю заготівлі більшого обсягу кормів, урізноманітненням раціону населення шляхом додавання нових продуктів.

Другою товарною групою після кукурудзи в українському експорті до КНР за обсягами є рослинна олія, у торгівлі якою спостерігаються схожі тенденції. Китай імпортував з усього світу 630 тис. т соняшникової олії у 2015 р., з них частка української продукції склала 85 % [9]. Такі значні обсяги експорту мають місце, навіть незважаючи на імпортне мито на цю продукцію, яке сягає в середньому 9,5 % у рамках РНС, та вимогу про наявність фітосанітарного сертифікату [7]. Отже, існують вагомні передумови для активізації роботи щодо проведення переговорів зі спрощення режиму доступу цієї продукції до ринку КНР для подальшого нарощування її постачання.

Крім ринку Китаю, значний інтерес у регіоні Південно-Східної Азії для України мають ринки Південної Кореї та Японії. Ці дві країни з платоспроможним населенням у понад 180 млн осіб є значними імпортерами сільськогосподарської та харчової продукції, насамперед, зернових. Враховуючи практичну непридатність територій даних країн до їх вирощування, попит на цей вид продукції на таких ринках буде стабільно високим [11, с. 74]. Це додатковий аргумент на користь укладення угоди про вільну торгівлю України з КНР, оскільки процес створення зони вільної торгівлі Китаю, Південної Кореї та Японії добігає завершення.

Поряд з позитивним впливом на двосторонню торгівлю, співпраця з КНР сприяє залученню прямих іноземних інвестицій. Під час 4-го засідання Підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва між урядами України та КНР у серпні 2016 р. обговорено можливості створення промислових підприємств на території нашої країни, продукція яких буде потім спрямована на експорт до ЄС, країн Скандинавії та інших держав, з якими українським урядом укладено угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ). Створення спільних підприємств передбачається у промисловій сфері на базі існуючих виробництв, зокрема, у сфері транспортного машино-, авіабудування і енергетичного машинобудування [12].

Водночас, створення зони вільної торгівлі з КНР може бути небезпечним для внутрішнього українського ринку промислової продукції. Вже сьогодні можна спостерігати його наповнення відносно дешевою китайською продукцією. Зокрема частка цієї країни у загальному обсязі товарного імпорту становить 10,05 % за підсумками 2015 р., поступаючись тільки РФ та Німеччині, а у випадку ЗВТ обсяг імпорту з неї неминуче збільшиться. Тому доцільно вести переговори щодо укладення угоди про вільну торгівлю з максимальним врахуванням національних інтересів.

Наступний перспективний регіон для розширення інтеграційних зв'язків – країни Близького Сходу і Північної Африки (*Middle East and North Africa, MENA*). Сукупна їх частка в українському товарному експорті становить 16,7 %, з яких найбільший обсяг експорту припадає на Єгипет і Саудівську Аравію [5].

Основними експортними товарами до Єгипту з України є: напівфабрикати з чавуну та сталі – 31 % від загального обсягу експорту товарів до цієї країни, пшениця – 20,4 %, кукурудза – 18 % і рослинні олії – 12 % [6]. На цю продукцію, за винятком напівфабрикатів з чавуну та сталі, встановлено нульові ставки імпортного мита, на останню товарну групу, залежно від підгрупи – в межах 2–5 % [7]. У серпні 2015 р. українські підприємства отримали дозвіл на експорт курятини [13]. Якщо у 2014 р. обсяг її експорту становив 1447,6 тис. т, то у 2015 р. збільшився до 7022,3 тис. т, тобто майже в п'ять разів [9]. Отримання такого сертифікату не відкриває ринок остаточно, оскільки ще існує квота на постачання курятини до Єгипту, яка становить 12 тис. т. За межами квоти імпортне мито на цю продукцію становить 30 % [7].

Судячи із загальної структури імпорту Єгипту, в середньому за 2010–2015 рр., на його внутрішньому ринку існує стабільний попит на іноземну полімерну продукцію та вироби із пластику (4,5 % від загального обсягу імпорту), електричне устаткування (близько 3,5 %), а також фармацевтичну продукцію (близько 3 %) [9].

При цьому, на відміну від Китаю, частка Єгипту в українському імпорті не перевищує одного відсотка (0,15 % за даними 2015 р.) [5]. Отже, укладення угоди про вільну торгівлю не спричинить масового напливу імпорту з цієї країни до українського ринку. Основними імпортованими товарами до України є цитрусові та ягоди – їх сукупна частка, за даними 2015 р., становить близько 56 % [9]. Незважаючи на вже існуючий досить ліберальний режим двосторонньої торгівлі, створення ЗВТ з цією країною допоможе просуванню українських товарів далі на ринки країн Африки, адже Арабська Республіка Єгипет є членом інтеграційного об'єднання Спільний ринок Східної та Південної Африки (*Common Market for Eastern and Southern Africa, KOMESA*), яке має преференційні торгові угоди з 19 країнами з населенням близько 360 млн осіб. Згодом очікується поетапне створення ЗВТ, а потім митного союзу і спільного ринку країн Східної та Південної Африки. Крім того, Єгипет входить до складу вже діючої ЗВТ під назвою «Торгово-економічний союз арабських держав Середземномор'я» (*Greater Arab Free Trade Area, GAFTA*), яка нараховує 17 країн, та до складу якої входять Об'єднані Арабські Емірати і Саудівська Аравія, з якими Україна також розвиває торговельно-економічні зв'язки.

Україна входить до першої десятки країн, у співробітництві з якими Саудівська Аравія планує реалізовувати ініціативу з інвестування у аграрний сектор іноземних країн. Товарообіг між країнами за 2015 р. становив 473 млн дол. США. Зважаючи на те, що Україна

не імпортує товарів з Саудівської Аравії, товарообіг забезпечується лише завдяки експорту, обсяг якого за 5 місяців у 2016 р. становив 53,1 млн дол. США [14].

Основними експортними товарами до Саудівської Аравії з України стали ячмінь немелений – 45,3 %, напівфабрикати та вироби з чавуну та сталі – 35,8 %, рослинні олії – 7,6 % [7]. Ставки мита на цю продукцію становлять 5 %, крім ячменя – його імпорт оподатковується за нульовою ставкою [8], яка пояснюється тим, що Королівство є найбільшим у світі імпортером фуражного ячменю та пшениці, що використовується в тваринницькій галузі. Тенденція збільшення обсягів саудівського імпорту цих продуктів буде постійно зберігатись через те, що уряд країни припинив підтримувати національне виробництво зернових культур через його нерентабельність та приступив до формування їх національного стратегічного запасу через активізацію зовнішніх закупівель, взявши до уваги проблему світової продовольчої кризи та фактор зростання світових цін на харчову продукцію [14].

Крім того, у 2015 р. українські аграрні компанії пройшли аудит компетентного відомства Саудівської Аравії на предмет безпеки та якості виробництва курятини і отримали дозвіл на її експорт до цієї країни [13], що також сприятиме поглибленню торговельних зв'язків.

Перешкодою, яка гальмує подальший розвиток зв'язків у сільському господарстві з Саудівською Аравією та Єгиптом, є достатньо високий рівень санітарних та фітосанітарних бар'єрів, у тому числі пов'язаних з культурною специфікою, що впливають на торгівлю як інструменти прихованого протекціонізму. Тому доцільно шукати шляхи розширення номенклатури українського експорту до цих країн у бік збільшення частки промислової продукції. Зокрема, у загальному обсягу імпорту товарів Саудівською Аравією та Єгиптом протягом 2010–2015 рр. у середньому близько 2 % займають літальні апарати та пов'язане з ними обладнання [9]. У 2015 р. Україна та Саудівська Аравія підписали угоду про спільну розробку та виробництво легкого транспортного літака Ан-132, а наприкінці червня Укроборонпром оголосив про початок співпраці в авіабудівній галузі з Індією, яка є ще одним перспективним ринком.

Індія – країна стрімкого розвитку з величезним внутрішнім ринком. Зростання добробуту населення сприяє збільшенню попиту на сільськогосподарську та харчову продукцію, в тому числі імпортовану, оскільки внутрішнє виробництво не завжди встигає за швидко зростаючим попитом.

Основними експортними товарами до Індії з України є: рослинні олії – 59,2 %, добрива – 9 % та коксоване вугілля – 7,6 % [6]. Такі пропорції пояснюються тим, що внутрішнє виробництво соняшникової олії не встигає за зростаючим попитом, який задовольняються, в основному, завдяки імпорту. Ставка мита на сиру соняшкову олію становить 41,3 %, а на інші види олії – 61–65 % [7]. Незважаючи

на це, у 2015 р. Індія стала головним імпортером української олії, придбавши її в обсязі 1,5 млн т [15].

Доступ до ринку інших товарів, що переважають в українському експорті до цієї країни, теж дещо ускладнений. Середньоарифметична ставка мита на імпортовані мінеральні добрива становить 6,3 %. Імпорт коксованого вугілля обкладається митом у 10 % [7].

Основні товари індійського імпорту в Україну: фармацевтична продукція; органічні хімічні сполуки; пластмаси та полімерні матеріали; чорні метали та вироби з них; тютюн та промислові замітники тютюну [16]. Загалом частка Індії у географічній структурі українського імпорту за 2015 рік становить 1,2 % [5].

Незважаючи на перспективність індійського ринку взаємодію щодо подальшого розвитку взаємної торгівлі призупинено три роки тому в рамках існуючих ініціатив і відновлено нещодавно. На останньому засіданні Міжурядової українсько-індійської комісії по торговельному, економічному, науковому, технічному, промисловому і культурному співробітництву (яке відбулося 5–6 травня 2016 р., а попереднє – у листопаді 2013 р.) обговорювалися питання скасування митних тарифів відносно української продукції, забезпечення експорту технічного обладнання для індійських ГЕС й продукції вагобудування. Будівництво українських коксохімічних комплексів в Індії також визнано взаємовигідним проектом [16].

Крім того, здійснюється взаємодія на рівні профільних міністерств і відомств України та Індії у форматі галузевих робочих груп. Наприклад, тільки цього року в Києві відбулися засідання Спільної робочої групи з питань охорони здоров'я та фармацевтики (21–22 січня) і Спільної робочої групи з питань співробітництва в космічній сфері (16 лютого) [16].

Зважаючи на перспективи співпраці не тільки щодо експорту продукції сільського господарства, а і високотехнологічної (літакобудування, космічна галузь), необхідно шукати шляхи для укладення двосторонньої угоди про вільну торгівлю, принциповим пунктом якої має стати збереження та посилення контролю за дотриманням існуючих стандартів щодо імпортованої до України індійської фармацевтичної продукції. Це має бути зроблено з метою уникнення повторення прикрих випадків з неякісними вакцинами індійського походження.

Висновки. Таким чином, існують вагомні передумови для подальшого розвитку нового вектора у зовнішньоторгівельній політиці України – азійського. Укладення угод про вільну торгівлю із зазначеними країнами надасть можливість: збільшити експорт продукції сільського господарства та закріпити позиції національних виробників цієї продукції в азійському регіоні; створити передумови для подальшої диверсифікації товарної структури вітчизняного експорту у бік високотехнологічної продукції, зокрема до Єгипту та Саудівської Аравії. Зменшення частки промисловості в українському товарному

експорту і збільшення частки сільського господарства є тривожною тенденцією, оскільки закріплення будь-якої країни в ролі постачальника продукції з низьким рівнем доданої вартості ускладнює її подальший розвиток як експортера високотехнологічних товарів. Незважаючи на те, що в період глобальної продовольчої кризи орієнтація на експорт продукції сільського господарства дає змогу втримати країну від остаточного економічного занепаду, у довгостроковій перспективі це загрожує деіндустріалізацією та зникненням тих високотехнологічних виробництв, що збереглися, а відтак, остаточним відставанням від світового науково-технічного прогресу. Важливо також створити передумови для залучення прямих іноземних інвестицій з азійських країн, зокрема шляхом створення спільних проєктів у літакобудуванні та співпраці у космічній галузі. Наразі жодна з азійських країн не входить до першої десятки прямих іноземних інвесторів (переважно її формують країни ЄС, США та Російська Федерація, а також такі офшорні зони, як Кіпр та Британські Віргінські острови); отримати доступ до великих ринків, що динамічно зростають та розвиваються, зокрема Китаю та Індії, ринків країн, з якими поки що немає інтенсивної торгівлі, але які входять до інтеграційних об'єднань із зазначеними країнами. Для України важливо отримати можливості для збільшення обсягів та диверсифікації структури експорту послуг (зокрема транспортних та фінансових) до країн Азійсько-Тихоокеанського регіону та їх партнерів за інтеграційними об'єднаннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія посткризового розвитку зовнішньоекономічного сектора України : монографія / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, В. В. Юхименко та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 660 с.
2. Мельник Т. М. Регулювання експорту зерна в Україні / Т. М. Мельник, О. С. Головачова Вісн. Маріуполь. держ. ун-ту. 2014. Вип. 7. С. 77–91. (Серія: Економіка).
3. Приходько І. В. Політико-економічні бар'єри на шляху інтеграції України до Європейського Союзу : дис. канд. екон. наук : 08.00.02. Львів, 2015. 261 с.
4. Viner J. The customs union issue. New York : The Carnegie Endowment for International Peace, 1950. 221 p.
5. Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України. 23.09.2016. URL : <http://ukrstat.gov.ua>.
6. Trade structure by partner, product or service-category. UNCTADstat. 2015. URL : http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?IF_ActivePath=P,15912&sCS_ChosenLang=en.
7. World Tariff Profiles. WTO's Integrated Database. 2015. URL : <http://tariffdata.wto.org/ReportersAndProducts.aspx>.
8. Китай отказывается от закупок украинской кукурузы. Корреспондент.biz. 29 сентяб. 2016. URL : <http://korrespondent.net/business/economics/3751437-kytai-otkazyvaetsia-ot-zakupok-ukraynskoj-kukuruzu>.
9. Commodity Trade Statistics. United Nations Commodity Trade Statistics Database. 2015. URL : <http://comtrade.un.org/db>.
10. Протокол фітосанітарних вимог щодо експорту кукурудзи з України до КНР. М-во аграрної політики та продовольства України. 9 листоп. 2012 р. URL : <http://minagro.gov.ua/node/5678>.

11. Перспективи виходу України на ринки висхідних країн. Аналітична доповідь. – Київ : Заповіт, 2015. 116 с.
12. Засідання Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китаю. Рада експортерів та інвесторів при МЗС України. 26.08.2016. URL : <http://rei.mfa.gov.ua/ua/news/council-news/50288-zasidannya-pidkomisiji-z-pitany-torgovelyno-jekonomichnogo-spivrobotnictva-komisiji-zi-spivrobotnictva-mizh-uryadom-ukrajini-ta-uryadom-kitaju>.
13. Україна отримала дозвіл на експорт курятини до Саудівської Аравії. Економічна правда. 30 верес. 2015. URL : <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/30/561754>.
14. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Саудівською Аравією. Посольство України в Королівстві Саудівська Аравія. 10.02.2015. URL : <http://saudiarabia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-sa/trade>.
15. Індія, Китай та Іран стали головними імпортерами української соняшникової олії. Agravery – аграрне інформаційне агентство. 28 верес. 2015. URL : <http://agravery.com/uk/posts/show/india-kitaj-ta-iran-stali-golovnimi-importerami-ukrainskoi-sonasnikovoi-olii>.
16. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Індією. Посольство України в Республіці Індія. 2016. URL: <http://india.mfa.gov.ua/ua/ukraine-in/trade>.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2016.

Korovaichenko N. Anti-crisis foreign trade policy of Ukraine.

Background. *Despite the fact that Ukraine is almost entirely focused on the West, in the East there are also a cost-effective partners for which there are already certain prerequisites for creation of integration associations of the level of free trade zones, or for starting, the conclusion of preferential trade agreements.*

Analysis of recent research and publications. *The problem of strengthening the participation of Ukraine in the process of international economic integration is investigated in a large number of scientific publications. However, the studies are mainly focused on the issue of European integration and the expansion of trade relations with non-European countries, not paying enough attention to possibilities of agreements on free trade and further economic integration with the latter.*

The study's aim to determine the directions of deepening international economic integration of Ukraine to strengthen the protection from the effects of external crises.

Materials and methods. *Methods of analysis and synthesis system used to determine the characteristics of trade and economic relations of Ukraine. The research was performed on the basis of international organizations (UN, WTO and UNCTAD), the State Statistics Committee of Ukraine, intergovernmental trade agreements between Ukraine and other countries.*

Results. *The similarity in economic development, income, openness to foreign direct investment and the need to establish administrative structures for coordinating of actions in the face of growing economic interdependence often becomes economic motives of integration. The author examines the problem of expansion of international integration contacts of Ukraine, alternative to the European, in order to avoid dependence on single market and prevent the crisis phenomena due to such dependence. In the article the geographic structure of Ukraine's foreign trade, commodity structure and dynamics of Ukrainian exports is analyzed, key partner countries which have not signed free trade agreements are identified. Existing restrictions on the import of goods in these countries and areas of liberalization of bilateral trade are characterized. Preconditions of concluding bilateral free trade agreements with individual countries and the expediency of concluding such agreements as preventive anti-crisis measures for the long term are determined.*

Conclusion. *Thus, there are good preconditions for further development of the new vector in the foreign trade policy of Ukraine – the Asian. The conclusion of free trade agreements with these countries will increase the export of agricultural products and*

strengthen the position of domestic producers of these products in the Asian region, as well as create the conditions for attracting foreign direct investment from Asian countries, access to dynamically growing and developing large markets, in particular China and India, etc.

Keywords: international economic integration, anti-crisis measures, the geographical structure of exports.

REFERENCES

1. Strategija postkryzovogo rozvytku zovnishn'oekonomichnogo sektora Ukraïny : monografija / A. A. Mazaraki, T. M. Mel'nyk, V. V. Juhymenko ta in. ; za zag. red. A. A. Mazaraki. K. : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2014. 660 s.
2. Mel'nyk T. M. Reguljuvannja eksportu zerna v Ukraïni / T. M. Mel'nyk, O. S. Golovachova Visn. Mariupol'. derzh. un-tu. 2014. Vyp. 7. S. 77–91. (Serija: Ekonomika).
3. Pryhod'ko I. V. Polityko-ekonomichni bar'jery na shljahu integracii' Ukraïny do Jevropejs'kogo Sojuzu : dys. kand. ekon. nauk : 08.00.02. L'viv, 2015. 261 s.
4. Viner J. The customs union issue. New York : The Carnegie Endowment for International Peace, 1950. 221 p.
5. Zovnishn'oekonomichna dijial'nist'. Derzhavna sluzhba statystyky Ukraïny. 23.09.2016. URL : <http://ukrstat.gov.ua>.
6. Trade structure by partner, product or service-category. UNCTADstat. 2015. URL : http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?IF_ActivePath=P,15912&sCS_ChosenLang=en.
7. World Tariff Profiles. WTO's Integrated Database. 2015. URL : <http://tariffdata.wto.org/ReportersAndProducts.aspx>.
8. Kitaj otkazyvaetsja ot zakupok ukrainskoj kukuruzy. Korrespondent.biz. 29 sentjab. 2016. URL : <http://korrespondent.net/business/economics/3751437-kytai-otkazyvaetsia-ot-zakupok-ukraynskoj-kukuruzy>.
9. Commodity Trade Statistics. United Nations Commodity Trade Statistics Database. 2015. URL : <http://comtrade.un.org/db>.
10. Protokol fitosanitarnyh vymog shhodo eksportu kukurudzy z Ukraïny do KNR. M-vo agrarnoi' polityky ta prodovol'stva Ukraïny. 9 lystop. 2012 r. URL : <http://minagro.gov.ua/node/5678>.
11. Perspektyvy vyhodu Ukraïny na rynky vyshidnyh kraïn. Analychna dopovid'. – Kyi'v : Zapovit, 2015. 116 s.
12. Zasadannja Pidkomisii' z torgovel'no-ekonomichnogo spivrobitnytva Komisii' zi spivrobitnytva mizh Urjadom Ukraïny ta Urjadom Kytaju. Rada eksporteriv ta investoriv pry MZS Ukraïny. 26.08.2016. URL : <http://rei.mfa.gov.ua/ua/news/council-news/50288-zasadannya-pidkomisiji-z-pitany-torgovelyno-jekonomichnogo-spivrobitnytva-komisiji-zi-spivrobitnytva-mizh-uryadom-ukrajini-ta-uryadom-kitaju>.
13. Ukraïna otrymala dozvil na eksport kurjatyny do Saudivs'koi' Aravii'. Ekonomichna pravda. 30 veres. 2015. URL : <http://www.epravda.com.ua/news/2015/09/30/561754>.
14. Torgovel'no-ekonomichne spivrobitnytvo mizh Ukraïnoju ta Saudivs'koju Aravijeju. Posol'stvo Ukraïny v Korolivstvi Saudivs'ka Aravija. 10.02.2015. URL : <http://saudiarabia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-sa/trade>.
15. Indija, Kytaj ta Iran staly golovnymy importeramy ukrai'ns'koi' sonjashnykovoï olii'. Agravery – agrarne informacijne agentstvo. 28 veres. 2015. URL : <http://agravery.com/uk/posts/show/india-kitaj-ta-iran-stali-golovnimi-importerami-ukraynskoj-sonasnikovoï-olii>.
16. Torgovel'no-ekonomichne spivrobitnytvo mizh Ukraïnoju ta Indijeju. Posol'stvo Ukraïny v Respublici Indija. 2016. URL : <http://india.mfa.gov.ua/ua/ukraine-in/trade>.